

MUHASEBE DİLİNDE ÇEVİRİ SORUNLARI

PROBLEM OF ACCOUNTING TRANSLATION IN ACCOUNTING LANGUAGE

Hayrettin USUL*, Elif ÇAĞLAN**

* Prof. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, hayrettin.usul@ikc.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3930-0866>

** Doktora Öğrencisi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, elifkayalar@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5218-4372>

ÖZ

Muhasebenin işlevinin verileri kaydetmek, sınıflandırmak ve özetlemekten ibaret olmadığı, karar alma sürecinin önemli bir birleşeni olan muhasebenin karar almasını etkileyen tüm faktörleri ortaya koyması gerektiği günümüzde anlaşılmış ve bu yönde özellikle Davranışsal Muhasebe alt disiplini altında önemli çalışmalar yapılmıştır. Muhasebenin karşılıklı etkileşim halinde olduğu disiplinlerden biri de dilbilimdir. Muhasebe biliminin gelişimi ve evrensel bir muhasebe dili oluşturulması adına, muhasebe ve dil ilişkisi muhasebe alanındaki profesyoneller ve akademisyenlerce araştırma konusu yapılmalıdır. Bu çalışmada muhasebe ve dil arasındaki ilişkinin ortaya konabilmesi için ilk bölümde bir dil olarak muhasebe ele alınmış, ikinci bölümde ise muhasebe terimlerinin ve finansal raporların çeviri sorunları ortaya konmaya çalışılmıştır. Muhasebenin de yapay bir dil olarak kabul görebileceği varsayımından hareketle, muhasebe terimlerinin açıklanmasında dilbilimsel yöntemlerden yararlanılmıştır. Muhasebe ve dil ilişkisinin açık bir şekilde anlaşılabilmesi için hem günlük hem de seçilmiş terimler verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Kültür, Davranışsal Muhasebe

Jel Kodları: M14, M41, G40

ABSTRACT

It is now understood that the function of the accounting is not merely to record, classify and summarize the data, and that the accounting, which is an important component of the decision-making process, should reveal all the factors that influence decision making, which led to significant studies under the sub-discipline of Behavioral Accounting. One of the disciplines in which accounting is in interaction is linguistics. For the further development of accounting science and for the creation of a universal accounting language, the relation between accounting and linguistics should be put under research by accounting professionals and academics. In this study, first chapter examines accounting as a language, while second chapter discussing translation problems of the accounting terms and financial reports. Based on the assumption that accounting can also be regarded as an artificial language, linguistic methods have been used to explain accounting terms. In order to clearly understand the relationship between accounting and language, examples from both daily life and selected accounting terms were given.

Keywords: Accounting, Culture, Behavioral Accounting

Jel Codes: M14, M41, G40

1. GİRİŞ

Muhasebe, iş dünyasının ortak dili olarak, karar alma sürecine anlamlı bir katkı sağlamayı hedeflemekte; muhasebe bilimi de gelişen ve değişen dünyada tüm çıkar sahipleri için işletmelere dair kararların kalitesini artırma yönünde çabalarını sürdürmektedir.

İş dünyasının dinamik yapısı muhasebeyi de hem terim açısından hem de kurallar açısından sürekli gelişme ve güncellenme ihtiyacına sokmaktadır. Farklı ekonomilerdeki farklı ihtiyaçlar, ülkelerin birbirinden ayrılan muhasebe sistemleri oluşturmasına neden olmuşsa da, globalleşmeyle birlikte uluslararası muhasebe standartlarının yaygınlaşmasının hız kazandığı görülmektedir.

Muhasebenin dil ile ilişkisine baktığımızda iki önemli unsurdan bahsedilebilecektir. Bunlardan ilki bir dil olarak muhasebenin ele alınışı; ikincisi ise muhasebenin doğal dillerde kullanışı ve beraberinde gelen çeviri sorunudur.

Muhasebe, kendine ait terimleri ve kuralları ile yapay diller sınıfında giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Uluslararası standartların gelişmesiyle birlikte evrensel bir muhasebe dili oluşturulması yönünde görüşler kuvvetlense de; kültürel, tarihsel ve ekonomik yapılarıdaki çeşitlilik ortak dil oluşumunu engelleyen unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Muhasebe ve dil ilişkisinin bir diğer odak noktası ise finansal rapor gibi muhasebe verileri içeren metinlerin ve muhasebe terimlerinin bir doğal dilden diğerine çevrilmesi sorunudur. Babil Kulesi efsanesinden bu yana tercümeye mahkum olan insanoğlu, diğer kültürlerdeki insanların neler dediğini anlayabilmek adına yoğun bir çaba sarf etmiştir; Antik Çağa kadar uzanan çeviri üzerine tartışmalar halen de yoğun bir şekilde devam etmektedir. Teknik çeviri alanında kabul edilen muhasebe tercümelemleri de ekonomik hayatın vazgeçilmezidir. Bugün hem işletmeler hem de bireyler kilometrelerce uzakta pazar ve yatırım

fırsatları aramaktadır. Bu da, farklı terim dağarcığı ile farklı kurallar bütününe sahip finansal raporların diğer ülkelerdeki kişilerce de anlaşılmasını zorunlu bir ihtiyaç haline getirmektedir.

Bu çalışmada özellikle davranışsal muhasebe bakış açısıyla dil ile muhasebe arasındaki ilişkinin ortaya konması amacıyla, öncelikle muhasebenin kendi başına bir dil olarak rolü araştırılmaya çalışılacak, ardından da muhasebeye ilişkin çeviri sorunları masaya yatırılacak, böylece muhasebenin evrensel bir dil olma yolundaki gelişimi tartışılacaktır.

2. BİR DİL OLARAK MUHASEBE

Gerek terim bakımından gerek kurallar bakımından ülkelerin muhasebe uygulamaları ve finansal raporları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Globalleşen dünyada muhasebe fenomenlerinin tek bir dilde anlaşılabilir olması ve diğer dillere çevirisiyle ilgilenilmemesi hiç kuşkusuz kabul edilebilir olmayacaktır. Dolayısıyla bu farklılıkların azaltılması ve farklı alanların giderek daraltılması açısından muhasebe uzmanları yoğun bir çaba harcamakta ve bu anlamda ciddi de bir destek bulmaktadır (Jain, 1973). Uluslararası standartların yaygınlaşması adına yapılan çalışmalar da bunun önemli bir göstergesi olup, tüm bu çabalar evrensel bir muhasebe dili yaratılmasının umudunu taşımaktadır.

Diller, doğal diller ve yapay diller olarak iki kategoriye ayrıldığında, bir toplumun kültür ve ortak deneyiminin sonucunda oluşan ve kaynağı tam olarak bilinmeyen diller doğal diller olarak adlandırılırken; programlama dili, matematik, Esperanto gibi kaynağı belli olan ve belirli amaçlara yönelen istemli bir şekilde ortak kanıyla oluşturulmuş diller yapay dil sınıfında sayılmaktadır. Muhasebe de, kullandığı semboller ile bir iletişim aracı olduğundan yapay diller sınıfında değerlendirilebilecektir (Usul, 2007:57).

Belkaoui (1980), hem sözlüksel (lexical) hem de dilbilgisel (grammatical) öğeler barındırması sebebiyle muhasebenin bir dil olarak kabul edilebileceğini savunmakta; bu anlamda muhasebe terimlerinin bir dil olarak muhasebenin sözlüğünü (vocabulary), muhasebe kurallarının da sözdizimini (syntax) oluşturduğunu belirtmektedir.

Avery (1953), muhasebenin dil olarak kabul edilmesinin ön koşulu olarak, düşünceleri karşı tarafa aktarabilecek pozitif bir sistem kurması ve sembolik doktrini ifade edecek güçlü araçlara sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Jain (1973) ise muhasebe ve dilbilim arasında önemli benzerlikler olduğuna dikkat çekerek, dil yaşadığımız gerçek dünyayı temsil ederken, muhasebenin ise iş dünyasında temsil yetisi bulunduğunu belirtmektedir. Bu açıdan dilbilimde kullanılan yöntemler muhasebe biliminde de kullanılabilir.

Dilbilimde yararlanılan yöntemlerin muhasebeye uygulanabilmesi açısından muhasebenin bir dil olarak öğelerinin doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Dilin sözcüksel ve dilbilgisel iki ana unsurdan oluştuğu düşünüldüğünde muhasebe terimleri, muhasebenin sözcüksel karakteristiğini oluştururken; muhasebe teknikleri ise gramer karakteristiğini oluşturacaktır (Belkaoui, 1990: 81).

Bir dilin gramerinden nasıl mümkün olan her tümceye izin vermesi beklenecekse, muhasebe kurallarından da bu anlamda bir işletmenin tüm finansal verilerini oluşturabilecek kapsama sahip olması ve işletmenin finansal durumunu adil bir şekilde yansıtabilecek mali verileri oluşturabilmesi beklenmelidir (Jain, 1973).

Muhasebenin bir dil olarak kabul edilip edilemeyeceğine dair bir diğer kriter ise taraflar arasında iletişim sağlama yetisine sahip olup olmadığı ölçütüdür. Killian (2010), bir petrol şirketinin İrlanda'nın nispeten ücra sayılabilecek Erris bölgesindeki yatırımlarına ilişkin olarak şirket ile yerli halk arasındaki tartışmalarda

muhasebe dilinin yeterli olup olmadığının ölçümlemeyi hedefleyen çalışmasında, bir dil olarak muhasebenin taraflar arasında efektif bir iletişim sağlamaya yetecek rolü üstlenemediğini ortaya koymuştur. Killian, muhasebenin gerçek bir iletişim aracı olarak kabul edilebilmesi için, sadece ekonomik aktörlere ait bir olgu olmaması, tüm çıkar sahipleri arasında iletişim sağlayabilecek kapsayıcılığa ulaşması gerektiğini savunmaktadır.

Muhasebenin iletişim fonksiyonuna vurgu yapan bir diğer isim Lavoie (1987) ise, muhasebenin kaçınılmaz olarak bir dil olduğunu, çünkü muhasebenin temel amacının verileri toplamak değil, iletme süreci oluşturmak olduğunu ortaya koymaktadır.

Muhasebenin evrensel bir dile dönüşmesi için bazı limitleri aşması ve daha kapsayıcı bir hâle gelmesi gerekecektir. Jacop ve Madu'nun (2004), muhasebenin evrensel bir dil olması için öngördüğü beş yıllık sürenin dolmasının üstünden bugün on yıla yakın zaman geçti. Bu süre zarfında özellikle uluslararası standartların yaygınlaşması anlamında önemli adımlar atılmış olmakla birlikte, henüz evrensel bir muhasebe dilinden bahsedilemediği ortadır. Ülkeler arası ekonomik, kültürel ve tarihsel farklılıklar, böyle bir dilin oluşmasına hiçbir zaman elveremeyebilir. Globalleşmenin sınırları ne kadar zorlansa da, yüzyıllardır farklı kültür ve ekonomik yapı içerisinde oluşan muhasebe sistemlerinin, tüm ülkelerde ve tüm taraflarca anlaşılabilir tekdüze bir yapıya kavuşması kuşkusuz kolay olmayacaktır.

Buna karşın gerek terminoloji ve kural yapısı, gerekse iletişim fonksiyonu göz önünde tutulduğunda, muhasebenin, hâlâ pek çok limiti bulunmakla birlikte, evrensel bir dil olmasa bile önemli bir yapay dil olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

3. MUHASEBEDE ÇEVİRİ

Diller arası çeviri, bir doğal dilin göstergelerini başka bir doğal dilin

göstergeleri ile yorumlama edimi olarak tanımlanmaktadır (Göktürk, 1994:110). Bu çalışmada, muhasebenin kendi başına bir dil olma fonksiyonunun ortaya konabilmesi için, doğal diller arasında muhasebe fenomenlerinin çevirisinin ne denli mümkün olabileceğinin ve çeviriyi etkileyen sorunların neler olabileceğinin araştırılması hedeflenmektedir.

Muhasebe, en genel anlamıyla karar alma sürecine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu anlamda modern muhasebe bilimi de karar alma sürecini etkileyen faktörleri ortaya koyma çabası içerisine girmiştir. Muhasebenin işlevini bugün hâlâ kaydetmek, sınıflandırmak ve özetlemekten ibaret olarak görmek büyük bir yanılgıya düşülmesine sebep olacaktır. Muhasebe, başta insan olmak üzere karar alma sürecini etkileyebilecek tüm faktörleri ortaya koyarak, sunulan verilerin gerçeği yansıtmaya düzeyini artırabilmelidir. Bu anlamda çeviri de özellikle globalleşen dünyada muhasebenin önemli bir alanı haline gelmiştir. Kullanılan dil ve raporların hazırlandığı ülkenin kültürü, tarihsel gelişimi ve yasal düzenlemeleri, muhasebe fenomenlerinin anlatımını ve karşı taraflarca algılanmasını doğrudan etkilemektedir.

Dilbiliminde çevirinin mümkün olup olmadığı çok eski bir tartışma konusudur. Kimi teorisyenler hedef metindeki değer çeviri metinde de yakalanmasının mümkün olmadığını savunurken (Mounin, 1976: 8), kimi dilbilimciler ise sadece tek tek ele alınan kelimelerin çevrilmez görüldüğünü, buna karşın metin düzeyinde bakıldığında çevirinin her zaman mümkün olduğunu (Lederer, 1994: 74-75) öne sürmektedir. Her durumda diller arasındaki kültürel, tarihsel ve yapısal farklılıklar göz önünde tutulduğunda, çevirinin mümkün olsa bile zor bir çaba olduğu, buna karşın vazgeçilmez de bir ihtiyaç olduğu ortadadır.

Teknik terimlerin çevirisine bakıldığında ise yanlış anlaşılma ihtimali daha da artmaktadır (Evans, 2004). Diller düşünme şeklimizi belirleyen araçlar olduğundan, yeni terimlerin farklı diller içerisinde aynı

düşünce yapısına oturtulması zorlaşmaktadır. Ayrıca bilimsel ve teknolojik gelişmeler, belirli ilerlemeler ve ihtiyaçlar sonucu doğduğundan, farklı bir ülkede aynı karşılığın bulunması neredeyse imkansız hâle gelmektedir. Muhasebe terimleri açısından baktığımızda, ülkelerin ekonomik yapıları ve gelişmişlik düzeyleri aynı olmadığından, bir ülkede kullanılan bir muhasebe terimi, farklı bir ekonomide tamamen anlamsız ve karşılıksız kalabilmektedir. Ayrıca yasal düzenlemeler ve yükümlülükler arasındaki farklılıklar da muhasebe terimlerinin her ülkede farklı olmasına sebep olmaktadır.

Tüm bu farklılıklardan ötürü bir dilde tek bir kelimeyle anlatılabilen bir muhasebe terimini farklı bir dile çevirirken uzun bir cümle kurmak gerekebilmektedir. Örneğin İngilizcede “dilution” terimini Türkçeye çevirebilmek için yakın zamana kadar “hisse senetlerinde artış olduğu takdirde hisse başına kârın azalışı ya da artışı” şeklinde uzun bir açıklama yapmak gerekebilmektedir. Ancak Türkiye’deki sermaye piyasalarının gelişimiyle birlikte bu terimin daha fazla kullanımına ihtiyaç duyulduğundan, bugün “sulandırılmış hisse” ya da “seyreltilmiş hisse” gibi terimlerin kullanımının yerleşmeye başladığı görülmektedir. Aynı terimi bir de gıda sektörü açısından inceleyecek olursak, doğrudan “dilüsyon” teriminin (örn. dilüsyon oranı, dilüsyon faktörü) gıda alanında yaygın bir kullanım olduğu söylenebilecektir. Görüldüğü üzere aynı terim, aynı ülkedeki farklı kesimlerde farklı biçimde dile aktarılmıştır.

Genel anlamda teknik terimlerin, daha özelden muhasebe terimlerinin çevirisi her ne kadar zor olsa da, küresel etkileşimin artmasıyla birlikte çeviriye olan ihtiyaç da giderek artmaktadır. Başka bir dilden çevrilen finansal tabloları kullanmak zorunda olan kullanıcılar, farklı bir ülkenin kurallarına göre finansal tablo hazırlaması gerekenler, uluslararası muhasebe alanındaki öğrenci ve araştırmacılar, uluslararası düzenlemelerin ulusal düzeyde uygulamasını yapanlar ve standartların oluşumunda görev alan politika yapıcılar

muhasebe terimlerinin çevirisine ihtiyaç duyanlar arasında sayılabilir (Evans, 2004). Tüm bu grupların, muhasebe terimlerinin karşılıklarını bulurken, hem kaynak hem de hedef dildeki muhasebe yapılarını, ekonomik işleyişi, yasal düzenlemeleri bilmesi gerekecektir.

Kullandığımız diller içinde yaşadığımız dünyayı şekillendiren unsurlardır. Sapir ve öğrencisi Whorf tarafından geçtiğimiz yüzyılın ilk yarısında geliştirilen ve bugün halen modern dilbiliminin temel yapı taşları arasında kabul edilen Sapir-Whorf hipotezi, dil sistemleri arasındaki yapısal farklılıkların, bu dillerin esas kullanıcılarının (native speaker) dil dışındaki bilişsel farklılıklarına paralel olacağını, bir kimsenin ana dilindeki yapının, o kişinin dünya görüşü üzerinde büyük bir etki yapacağını, buna bağlı olarak da dillerdeki anlamsal sistemlerin büyük bir çeşitlilik göstereceğini öne sürmektedir (Kay and Kempton, 1984). Özetle farklı dillerde konuşan ve düşünen insanların dünyayı algılama şekilleri de farklı olacak ve diller arasındaki benzerlik azaldıkça algılayış biçimindeki farklılık da artacaktır.

Dünyayı algılama biçimimizi etkileyen dil sistemleri, başka dillerdeki gelişmeleri anlamamızı da sınırlandırmaktadır. Muhasebe terimleri açısından da aynı durum söz konusudur. Belirli bir dilde hazırlanan bir finansal raporun farklı dilleri konuşan, dolayısıyla dünya algıları başka olan bireylerce aynı şekilde anlaşılması beklenemeyecektir.

İki dil arasında çeviri yapmanın yanı sıra aynı dili kullanan ülkeler için bile terimlerin çevrilmesinde güçlük yaşanabilmektedir. ABD ve İngiltere’de İngilizce konuşulmasına karşın, bu iki ülkedeki dil birbirine her ne kadar çok benziyor olsa da birbir eşleşmemektedir (Evans, 2004). Ekonomik ve kültürel yapılarındaki farklılıklar, ABD’deki bir muhasebe fenomeninin İngiltere’deki kullanıcılara aktarılmasında dahi zorluk yaşanmasına sebep olabilecektir.

Aynı kültür içerisinde aynı dilin konuşulmasından bahsediliyor olduğunda

dahi, bu kez farklı gruplar arasında bile farklı kullanımlardan bahsedilebilecektir. Belkaoui (1980), dilin çevremizi şekillendirme aracı olarak rolü göz önüne alındığında, muhasebe dilinin de kullanıcılara belirli bir algı ve davranış empoze edebildiğini vurgulayarak, farklı etkileşim ağlarına sahip profesyonel grupların dahi birbirinden farklı muhasebe terimleri repertuarına sahip olabileceğini kaydetmektedir.

Bu noktada çevirilerde eşdeğerlilik kavramından bahsedilmesinde fayda görülmektedir. Yorumlayıcı Çeviri Kuramına göre, çeviri kaynak dildeki bir metni anlama ve aynı şeyi hedef dilde yeniden söyleme işidir; yeniden ifade etmenin temelinde ise kaynak dilde söylenmek istenenin hedef dilde de eşdeğerinin bulunması yatmaktadır (Herbulot, 2004). Burada eşdeğer kavramı ile anlatılmak istenen, kaynak dildeki metnin okuyucuda bıraktığı etkiyi hedef dildeki okuyucuda da bırakacak karşılıkların bulunmasıdır. Muhasebe açısından da düşünüldüğünde, muhasebe terimleri, finansal tablolar ya da ilgili metinler bir dilden diğerine çevrilirken, birebir çeviri yapmak yerine, terimlerin ve anlatılmak istenenin özüne bakılması ve hedef dildeki okuyucuların yanlış anlamasına mahal vermeyecek eşdeğerlerin bulunması gerekmektedir.

Çevirinin amacına göre farklı eşdeğerliliklerden bahsedilebilecektir. Çevirmen, kaynak dilde yer alan metindeki bilginin ve içeriğin (düzanlamsal eşdeğerlilik), üslup ve biçimin (yananlamsal eşdeğerlilik), metin türünün (norm eşdeğerliliği), okuyucudaki anlama düzeyinin (pragmatik eşdeğerlilik) ya da estetik etkinin (morfolojik eşdeğerlilik) eşdeğerini aramaya çalışabilir (Koller, 1979’dan Lederer, 1994: 64-65). Muhasebe çevirilerine teknik bilginin korunması açısından düzanlamsal eşdeğerlilik, bilginin karşı tarafın anlayacağı şekilde verilmesi açısından pragmatik eşdeğerlilik; finansal tabloların biçimlerinin korunması açısından da norm eşdeğerliliği ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla muhasebe çevirilerinde, çok

yönlü ve farklı amaçlara hitap edebilen bir çeviriden bahsedilmektedir.

Globalleşmenin artmasıyla birlikte hem bireysel hem de kurumsal yatırımcılar, birikimlerini dış ekonomilerde değerlendirme fırsatı bulmaktadır. Ancak doğru yatırım yapabilmek, doğru bilgiye erişmek kadar elde edilen bilginin doğru anlaşılmasını da gerektirecektir. Finansal tabloların yanlış yorumlanmasının önüne geçilebilmek için, muhasebe verilerinin doğru bir şekilde çevrilmesi gerekir.

Bu çalışmada muhasebede çeviri sorunsalı iki bölümde ele alınmıştır. İlk bölümde muhasebe terimlerinin çevirisi, ikinci bölümde ise muhasebe verilerine ilişkin ifadelerin çevirisi masaya yatırılmıştır.

3.1. Muhasebe Terimlerinin Çevirisi

Muhasebe bilimi kendine özgü bir sözcük dağarcığına, yani terminolojiye sahip bir bilim olarak kabul edilmektedir. Ancak bu terimlerin farkı dillerdeki karşılıklarının bulunması her zaman kolay olmamaktadır. Özellikle ekonomik işleyişin ve tarihsel gelişimin ülkeler arasında farklılık göstermesi terimlerin karşılıklarının bulunmasında ve bulunan karşılıkların kabul görmesinde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Terimlerin çevirisi ele alınmadan önce, sözcüklerin ancak bir bağlam içerisinde değer kazandığının vurgulanmasında yarar görülmektedir. Bir sözcük tek başına ele alındığında hiçbir anlam ifade etmemekte, ancak belirli bir düzlemde anlam kazanmaktadır. Modern dilbilimin kurucusu olarak görülen İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure, öğrencileri tarafından derlenen *Genel Dilbilim Dersleri* eserinde satranç oyunundan örnek vererek (De Saussure, 1916: 162-163) kelimelerin değerini açıklamaya çalışmıştır. Satranç oyunundaki bir “at” taşı oyunun dışında ele alındığında herhangi bir değer taşımamakta, bir mermer ya da tahta parçasından ibaret kalmaktadır. Taş ancak değerini yüklediği ve onunla kaynaştığı zaman, yani oyuna dâhil edildiği zaman “gerçek ve somut” bir öge haline gelecektir. Dildeki terimler de

aynı şekilde dilden bağımsız olarak ele alındığında seslerden ibaret kalırken, dilin içerisinde değer kazanacaktır. Aynı örnekten devam eden De Saussure, satranç oyunundaki “at” taşı kırıldığında yerine başka bir at taşı konabileceğini, hatta tarafların karşılıklı kabulü halinde ata hiç benzemeyen bir parçanın bile “at” değerinde kabul edilebileceğini söylemektedir. Dolayısıyla dilde de kelimelerin, terimlerin kabulü toplumsal bir konsensüs gerektirmektedir. Muhasebe terimleri açısından baktığımızda bir kavram ancak kullanıldığı yerde anlam kazanacaktır. Örneğin “birikmiş amortismanlar” kavramı tek başına bir değer taşımamakta, ancak bilançoda bir anlam kazanmaktadır. Ayrıca yeni bir terimin muhasebe diline kazandırılabilmesi ya da bir başka kelimeyle ikame edilmesi de, ancak o dili kullananların bunu kabul etmesi halinde mümkün olabilecektir.

Ekonomik ilişkilerin çeşitlenmesiyle birlikte yeni muhasebe terimleri de ortaya çıkmakta, ayrıca globalleşmeyle birlikte farklı ekonomilerdeki terimlerin hedef dile aktarılması ihtiyacı doğmaktadır. Burada bir kavramın hangi sözcüklerle/hangi seslerle ifade edileceği sorusu gündeme gelmektedir. De Saussure (2001:109) dilsel gösterenin tamamen nedensiz (arbitraire) olduğunu ortaya koymaktadır. De Saussure’e göre, gösterilen ile gösteren arasında herhangi bir doğal neden bulunmamaktadır. Gösterilen olarak bir ağacın Türkçede « ağaç », Fransızca « l’arbre », İngilizcede « tree » şeklinde gösterenlerle adlandırılmasının doğal bir sebebi bulunmamakta, bu bağ tamamen nedensiz bir şekilde oluşmaktadır. Muhasebe açısından baktığımızda da muhasebe terimleri ile bu terimlere karşılık gelen sesler arasında nedensel bir bağ bulunmamakta; kavramsallaşma açısından asıl belirleyici olan önerilen yeni terimin muhasebe profesyonellerince kabul görmesidir.

Vinay ve Darbelnet (1966:46-55), yeni terimlerin çevrilmesinde kullanılabilecek yöntemleri doğrudan yöntemler (ödüncleme, transliterasyon, öyküntü) ve

dolaylı yöntemler (transpozisyon, modülasyon, eşdeğerlilik, adaptasyon) olarak ikiye ayırmaktadır. Bu iki grupta yer alan tekniklerin bazıları birbirlerine oldukça yakın prosedürlerdir ve nüanslarla birbirlerinden ayrılır. Bu yöntemlerden ödünçleme, transliterasyon ve öyküntü teknikleri muhasebe terimlerinin çevirisinde kullanılabilecek yöntemlerdir. Sözcüğü sözcüğüne çeviri, transpozisyon, modülasyon, eşdeğerlilik ve adaptasyon yöntemleri ise sözdizimlerini de kapsadığından terim bazlı çeviriden ziyade, ifadelerin çevrilmesinde kullanılacak yöntemlerdir.

Ödünçleme (emprunt) tekniği kaynak dildeki sözcüklerin hedef dilde hiç değiştirilmeden kullanılmasıdır. Örneğin değerlendirme yöntemlerinden “First In First Out” ve “Last In First Out” yöntemlerini “İlk Giren İlk Çıkar” ve “Son Giren İlk Çıkar” şeklinde çevirmek yerine FIFO ve LIFO terimlerini kullanmak ödünçleme tekniğine bir örnek olarak gösterilebilir.

Transliterasyon da ödünçleme tekniğine yakın olup, kaynak dildeki sözcüğün hedef dilin harf yapısıyla yazılmasını ifade eder. Örneğin “cowboy” ABD kültüründen doğan bir terimdir ve Türkçeye direkt “kovboy” olarak geçmiştir. Türkçe muhasebe terminolojisinde de gerek Batı dillerinden gerekse Arapça ve Farsçadan transliterasyon yoluyla çevrilen birçok terim bulunmaktadır. En belirgin örnek elbette “muhasebe” teriminin kendisidir. Arapça “*hsb*” kökeninden gelen “hesaplaşma, hesap ilmi” anlamındaki “muhāsaba” terimi dilimize Türkçe ortografi ile “muhasebe” olarak geçmiştir. Diğer bir örnek “bilanço” kelimesidir. Batı dillerinde “bilanço” kelimesinin kökeni Latince “bilanx” kelimesinden (bis:çift, lanx: terazi kefesini) türeyen “balance sheet” (İngilizce), “bilan” (Fransızca), “bilanz” (Almanca), “bilancio” (İtalyanca), “balance” (İspanyolca) kelimeleri kullanılmakta olup; Türkçe muhasebe terminolojisine de İtalyanca okunuşuyla “bilanço” kavramı geçmiştir. Örnekleri çoğaltmak istediğimizde, “convertible” teriminde “dönüştürülebilir” karşılığının

yerine “konvertibl” karşılığının kullanılması, “discount” kelimesinden dilimize “iskonto” teriminin geçmesi örnek gösterilebilir. Bu örnekler son olarak İslami finansın önemli kavramlarından olan “sukuk” terimi de eklenebilir. Arapça “vesika, sertifika” anlamına gelen “sakk” kelimesinin çoğulu olan “sukuk”, faiz taşıyan geleneksel borçlanma araçlarının aksine İslami koşullara uygun olarak ihraç edilen finansal araçlar olup; Türkçede ve batı dillerinde de “sukuk” kavramı yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bunun yanında Arapçadaki sukuk kavramının kökenlerinin Ortaçağa kadar uzandığı, hatta “cheque” kavramının da “sakk” kelimesinden Batı dillerine geçtiği (Saeed and Salah, 2012) yönünde iddialar bulunmaktadır.

Öyküntü (calque) tekniği kaynak dildeki bir ifadenin sözcük bazda çevrilerek hedef dilde yeni bir yapı oluşturulmasıdır. Örneğin “science-fiction” kavramının Türkçeye “bilim-kurgu” olarak çevrilmesi; “honeymoon” sözcüğüne “balayı” olarak karşılık verilmesi öyküntü tekniğine örnektir. Buna karşılık örneğin İngilizcede “mobile phone”, Fransızcada da “téléphone mobile” kavramları, Türkçeye “hareketli telefon” olarak geçmek yerine “cep telefonu” olarak geçmiştir. Burada vurgu telefonun özelliğinden, taşındığı/sığıldığı yere kaymıştır. Muhasebe terimlerinden ise “joint-venture” kavramının “ortak girişim” olarak karşılık bulması öyküntü tekniğine bir örnek olabilecektir.

Bu yöntemlerin dışında terimlere doğrudan farklı karşılıklar da verilebilecektir. Dilin nedensizliği de bu seçimdeki serbestiseden kaynaklanmaktadır. Dillerin farklı bakış açıları seçilen kelimelere yansıyabilmektedir. Örneğin İngilizcedeki “waterfall” kelimesi, Fransızcada da “chute d’eau” olarak kullanılmakta ve her iki dilde de “suyun düşüşüne” yani göze hitap eden bir kullanım görülmektedir; buna karşın Türkçede aynı anlama gelen “şelale” sözcüğü kulağa hitap etmektedir (Uygur, 1997: 84-85). Muhasebe alanından örnek verecek olunursa İngilizcede dönen varlıkların en likit kalemi “Cash” yani “nakit” iken Türkçede “Kasa” teriminin

kullanılması tercih edilmiştir. İngilizcede vurgu “varlığın kendisindeyken”, Türkçedeki vurgu “varlığın tutulduğu yere” kaymıştır. Bir diğer örnek İngilizcedeki “accumulated profits or losses” kavramının, Türkçe muhasebe terminolojisinde “birikmiş kar veya zararlar” yerine “Geçmiş yıllar kar veya zararları” şeklinde yer almasıdır.

3.2. Muhasebe Fenomenlerinin Yorumlanmasında İfadelerin Çevirisi

Muhasebe verileri karar verme sürecinin en temel girdilerinden biridir. Farklı muhasebe uygulamaları arasında yapılan seçimlerin bir işletmenin finansal durumuna ilişkin birbirinden farklı sonuçlara götürebileceği muhasebe alanındaki çoğu kişi tarafından kabul edilecektir (Jain, 1973). Alternatif muhasebe uygulamaları, karar alma sürecinde girdi olarak kullanılacak verilerin değerini etkileyecek, böylece alınan kararlar üzerinde de etki yapacaktır.

Finansal tabloların yanında ilgili taraflarca yapılan yazılı ya da sözlü açıklamalar da muhasebe verilerinin yorumlanmasında önemli bir katkı yapabilmektedir. Raporlardaki açıklayıcı söylemler de bu tip açıklamaları yansıtmaktadır (Aerts, 1994).

Finansal raporlarda ya da üçüncü kişilerce (örneğin bağımsız denetçilerce) hazırlanan raporlarda finansal verilere dair yapılan açıklamalar karar vericileri ya da yatırımcıları yönlendirici etki yapabilmektedir. Örneğin faiz, vergi ve amortisman öncesi kârda kaydedilen bir artışta maliyet azalışı, olağanüstü gelirlerde artış, faaliyet kârında artış vs. gibi pek çok farklı faktör etkili olmuş olabilir. Ek açıklamalarda bu faktörlerden hangilerinin ön plana çıkarıldığı ya da ne şekilde ifade edildiği rakamların, dolayısıyla şirketin gerçek durumunun yorumlanmasında önemli olacaktır.

Lavoie (1987) finansal bir raporun okunmasını yapılmış bir yorum üzerinden yeniden yorumlama eylemi olarak görmekte ve bunu “çifte yorumlama” olarak tanımlamaktadır. Finansal raporları hazırlayanlar, seçtikleri muhasebe

yöntemleri, kullandıkları/kullanmadıkları veri ve ifadelerle hâlihazırda bir yorumlamayı kendileri yapmış kabul edilmekte, raporları okuyanların eylemi de ikinci bir yorumlama olarak tanımlanmaktadır.

Bir kuruma ait bilgilerin ve ilgili nedensel bağlantıların algılamasında çeşitlilik olduğu ve çok sayıda farklı yoruma açık olabileceği ortadadır (Aerts, 1994). Raporları hazırlayanlar, finansal verilerin yorumlanmasını manipüle edebilmek için ek açıklamaları kullanabilir. Bu açıklamaların içeriği ve kullanılan ifadeler “istemli” bir şekilde değiştirilebilir. Örneğin olumlu gelişmeleri iç faktörlere, olumsuz faktörleri ise dış faktörlere bağlama eğilimi yaygın olarak görülebilmektedir.

Açıklamaların içeriği kadar kullanılan ifadeler de karar alıcıları yönlendirici etki yapabilir. Bu yönlendirmeler istemli olabileceği gibi, dilin kendi yapısından kaynaklı da olabilir. Açıklamaların çevirisinde kaynak dil ile hedef dil arasındaki kullanım farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Örneğin belirsizlik ifadelerinin (“probably” ve “likely” gibi) yorumlanmasında diller arasında önemli farklılıklar görülebilmektedir (Evans, 2004). Türkçede “muhtemelen” kelimesi hem “probably” hem de “likely” sözcüklerine karşılık olarak kullanılabilir. Ancak İngilizcedeki bu iki terim arasında “şiddet” farklı bulunmaktadır. “Probability” terimi “likely” terimine kıyasla daha büyük bir ihtimalin varlığına işaret etmektedir. Çeviriye bunun yansıtılması yorumlama açısından büyük önem taşıyacaktır.

İfadelerin çevrilmesi açısından Vinay ve Darbelnet’in (1966: 46-55) yöntemlerine burada devam edilebilecektir. Vinay ve Darbelnet’in yöntemlerinden ödünçleme, transliterasyon ve öyküntü teknikleri terimlerin çevirisinde kullanılabilirken; ifade yapılarının çevirisinde sözcüğü sözcüğüne çeviri, transpozisyon, modülasyon, eşdeğerlilik ve adaptasyon yöntemleri kullanılabilir.

Sözcüğü sözcüğüne (mot-a-mot) çeviri, her bir sözcüğün herhangi bir yananlam ya da değişikliğe girmeden hedef dildeki birebir karşılıklarının yazılmasıdır. Bu yöntemin kullanılması için iki dilin yapısal olarak yakın olması beklenebilir. Aksi halde aynı tümce yapısında birebir çeviri yapmak kolay olmayacaktır. Örneği Türkçe ve İngilizce dilleri arasında mot-a-mot çeviri mümkün olmazken, Latin dilleri ailesinden olmaları sebebiyle Fransızca, İtalyanca ve İspanyolcada mot-a-mot çeviriye imkan veren metinler olabilmektedir. Sözcüğü sözcüğüne çeviri teknik çevirilerde sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Ancak yanlış anlaşılmalara da beraberinde getirme tehlikesi taşımaktadır.

Transpozisyon tekniği, anlam değiştirilmeden metni farklı şekilde kurgulama yöntemidir. “No smoking” yerine “Sigara içmek yasaktır” kalıbının kullanılması bu yöntemde bir örnek olarak verilebilir. Finansal sözleşmeler açısından buna örnek olarak “no waiver” kalıbı verilebilir. Sözleşme maddesi olarak “no waiver”, taraflardan birinin sözleşme kapsamında herhangi bir yükümlüğünü yerine getirmemesi ve diğer tarafın da buna karşı herhangi bir yaptırıma ya da hukuki işleme başlamamış olmasının, diğer haklarından da vazgeçtiği anlamına gelmeyeceğini ifade etmektedir. Türkçede bu madde “feragat edilemez” şeklinde çevrilse de, “feragat etmek yasaktır” anlamına değil, “feragat etmiş sayılmaz” anlamına geldiği unutulmamalıdır.

Modülasyon yöntemi, çeviride bakış açısının değiştirilmesini ifade eder. “Remember to lock the door” cümlesi “kapıyı kilitlemeyi hatırla” şeklinde mot-a-mot çevrilmek yerine “kapıyı kilitlemeyi unutma” şeklinde çevrilmektedir. “The profits fell by 30 percent due to currency fluctuations” cümlesinde “kâr rakamlarının döviz kurlarındaki dalgalanmalar nedeniyle %30 azaldığı” belirtiliyor. Bakış açısını değiştirerek “Döviz kurlarındaki dalgalanmalar kârın %30 azalmasına neden oldu” şeklinde bir çeviriyle, özne değişimi yapılabilecektir.

Eşdeğerlilik yöntemi, üslup ve yapıda değişikliğe gidilerek kaynak dildeki etkinin hedef dilde de yakalanmasını amaçlar. Özellikle deyim ve atasözlerinin kullanımında başvurulan bir yöntemdir. “keep your head above the water” deyiminin birebir karşılığı “başımı suyun üstünde tutmak” şeklinde olsa da, eşdeğeri “kıt kanaat geçinmek” deyimidir. Bir diğer örnek “sell like hot cakes” deyimini Türkçede “peynir ekme gibi satmak” şeklinde eşdeğerini bulabilmektedir. Raporlarda sıklıkla kullanılan bir ifadeden örnek verilecek olursa “arm’s length transaction” kullanımı, birebir çevirdiğimizde “kol uzunluğu işlemi” gibi anlamsız bir ifadeye dönüşmektedir. Bu kavram alıcı ve satıcı arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı, alıcı ve satıcıların bağımsız bir şekilde, hiçbir baskı altında kalmadan, tamamen çıkarları doğrultusunda davrandığı ve aralarında herhangi bir gizli anlaşmanın bulunmadığı işlemler için kullanılmaktadır. Böyle bir ifade birebir çevrilemeyecek, onun yerine eşdeğerinin bulunması gerekecektir. Örneğin bu kavram için “piyasa şartlarında muvazaasız işlem” karşılığı kullanılabilecektir.

Son olarak adaptasyon yöntemi ise kaynak kültürdeki karşılıkların tamamen hedef dilde aranması yöntemidir. Kaynak dildeki içerik hemen hemen tamamen terk edilir ve hedef dile odaklanılır. “Hollywood artists” yerine “Yeşilçam artistleri” demek bu yöntemde örnek teşkil edebilir. Edebi çeviride sıkça kullanılan bir yöntem olmakla birlikte, muhasebe de dâhil teknik çeviride uygulama alanı pek fazla bulamamaktadır. Muhasebede yabancı bir düzenlemenin yerleştirilmesinde kurum adlarının değiştirilmesi şeklinde kullanılabilir. Örneğin Avrupa Birliği’nin European Securities and Markets Authority (ESMA – Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi) görev ve yetkileri Türkiye’de Sermaye Piyasası Kurulu’na ait olduğundan, Avrupa Birliği’ne ait bir finansal düzenleme Türkiye’ye adapte

edilirken ESMA'nın yerine SPK kullanılabilir.

İfadelerin çevirisinde kullanılacak bu yöntemlerin yanında sözdizimsel farklılıkların etkisi üzerinde de durulmasında fayda görülmektedir. Tümcelerde kelimelerin sıralanışı dahi yapılan açıklamanın yaratacağı etkiyi değiştirebilecektir. Örneğin Türkçede sözcüklerin tümcedeki yerleri anlam üzerinde doğrudan etki yapabilmektedir. “Kasaya dün 10.000 TL girdi”, “10.000 TL dün kasaya girdi”, “10.000 TL kasaya dün girdi” cümleleri anlam olarak aynı görünse de taşıdıkları vurgu bakımından farklılaşmaktadır. Bu cümlelerin başka dillere çevirisi yapılırken vurguya da dikkat edilmesi gerekecektir.

4. MUHASEBEDE ÇEVİRİ SORUNLARI

Dil bir toplumun düşünme ve algılama şeklini değiştiren bir araç olup, aynı zamanda o toplumun kültürel, tarihsel, ekonomik gelişiminden de etkilenen bir olgudur. Dolayısıyla dil ile toplum arasında karşılıklı bir etkileşimden bahsedilebilmektedir. Bu durum muhasebe terimlerinin çevirisine de yansımaktadır. Bu bölümde muhasebe fenomenlerinin tercümesinde karşılaşılabilecek sorunlar örneklerle özetlenmeye çalışılacaktır.

4.1. Kaynak Dildeki Terimin Hedef Dilde Bulunmaması

Kaynak dildeki kullanımların hedef dilde bulunmaması çevirilerde en sık rastlanan sorunlardır. Kimi alanlarda bazı diller ayrıntılı kavramlaştırmaya giderken; bazı dillerde kavramların yüzeysel bırakıldığı görülmektedir. Örneğin Türkçede akrabalık ilişkileri oldukça çeşitlendirilmiştir. Türkçede teyze, hala ve yenge kavramlarının İngilizce karşılığı sadece “aunt” olduğundan bu diller arasındaki çeviriler eksik kalabilmektedir.

Kaynak dildeki terimin hedef dilde bulunmaması teknik çevirilerin de genelinde rastlanılabilen bir sorundur.

Dilimizdeki yabancı kaynaklı sözcüklerin kaynağında da genellikle bu sorun yatmaktadır. Yeni bir terim dile kazandırılırken dilin yapısına uygun bir karşılık bulmak/kabullenmek yerine yabancı sözlüğün doğrudan kullanılması ve bunun yerleşmesi dilin özgünlüğünü zedelemektedir. Bu açıdan çeviri yapanlara da bir sorumluluk düştüğü tartışmalıdır.

Muhasebe açısından bakıldığında ekonomik yapıların, örgütsel işleyişin ve yasal düzenlemelerin farklı olması, finansal tablolarındaki kalemlerin de farklılaşmasına yol açabilmektedir. Örneğin “liquidity” kavramının Türkçedeki karşılıklarının hiçbiri muhasebe alanında kabul görmemiş ve sonucunda “likidite” kelimesi muhasebe terimi olarak lügata girmek zorunda kalmıştır.

Aynı şekilde “proforma” kelimesi de benzer bir şekilde dilimize yerleşmiştir. Proforma faturaya ihtiyaç duyulduğunda “taslak fatura” kullanımı kabul görmüş ve yaygınlaşmış olsaydı, bugün proforma kavramının kullanımına gerek kalmayabilirdi.

Yasal düzenlemeden kaynaklı çeviri sorunlarına örnek olarak “tax benefits” gösterilebilir. Tax Benefits kavramı belirli bir ticari faaliyeti desteklemek ve/veya mükellefler üzerindeki yükü azaltmak amacıyla vergide indirim izni verilmesi ya da kolaylık sağlanması anlamı taşımaktadır. Türkiye’de bu kavrama yakın olarak “vergi harcaması” terimi kullanılmaktadır. Vergi harcamasının kapsamında istisna, muafiyet ve indirimler yer almakta olup, bu kavram vergi indirimlerine “devletin” bakış açısıyla bakmaktadır. Oysa “tax benefit” kavramında mükellef açısından bir bakış açısı söz konusudur. “x may be qualified for tax benefits” cümlesi çevrilmek istendiğinde yararlanılacak unsurun “vergi indirimi”, “vergi istisnası” ya da “vergi muafiyetinden” hangisi olduğunun bilinmesi gerekecektir.

Kaynak dilde terimlerin karşılığının bulunmamasının bir diğer sebebi de tek bir karşılığın hedef dilde birden fazla karşılığa denk gelebilmesidir. Örneğin Türkçede

“teklif fiyat” olarak adlandırdığımız kavram İngilizcede “bid price” yani alıcının verdiği fiyat, ya da “asking price” yani satıcının istediği fiyat olarak detaylanabilmektedir.

Kaynak dildeki terimlerin hedef dilde bulunamaması sorunu, birkaç kelimelik kavramların daha uzun açıklamalarla çevrilmesi yoluyla çözümlenebilmektedir. Örneğin “annuitisation” teriminin İngilizcede tek bir kelimeyle anlatılan anlamı Türkçeye “sigorta poliçesinin sağlayacağı düzenli yıllık gelir tutarı” (www.tureng.com) olarak aktarılabilir.

4.2. Terimler Arası Değer Kayması Yaşanması

Evans (2004) tarafından öne sürülen bir önermeye göre, bir kavram bir dilden diğerine çevrilirken, hedef dilde var olan bir “gösteren/signifier” kullanılması halinde, bu gösteren hedef dilde halihazırda başka bir “gösterilene/signified” karşılık geldiğinden, hedef dili kullananlar bu yeni terimi anlamlandırmaya çalışırken diğer gösterilenle bağlantılı bir şekilde yorumlayacaktır.

Buna en iyi örneklerden biri “yatırımcı muhasebe” olarak çevrilen “creative accounting” kavramı olabilir. Creative accounting negatif bir anlam yüklü olmasına karşın, yaratıcı muhasebe kavramı muhasebeye uzak kişiler için pozitif bir çağrışım yapabilecektir (Usul, 2007: 60-61).

Abraham Luchins’in 1940’lı yıllarda gerçekleştiği sürühi-su deneyleriyle kavramlaşan ve bireylerin bilişsel önyargılarının bir ifadesi olan Einstellug Etkisi çeviri alanında da kabul görmektedir. Almancada “1. Davranış, 2. Düzenleme” anlamlarını taşıyan Einstellug Etkisi, bir problem karşısında bireyin, daha uygun çözüm yöntemleri bulabilecek dahi olsa, mekanikleşen akıl sebebiyle alıştığı çözüm yolundan vazgeçmemesini ifade etmektedir. Dil açısından da belirli bir durum için belirli bir terim karşılığı kabul eden bir insan açısından, bu karşılığı genelleştirme ve durumdan daha çok o karşılığa/kelimeye bağlanma tehlikesi ortaya çıkabilecek; bu

da sadece görmek istediğini görmesine ya da anlamak istediği şeyi anlamasına, yani gerçeğe karşı gözlerini kapamasına yol açabilecektir (Jain, 1973).

Çeviride önyargılara örnek olarak “marginal” kelimesi gösterilebilir. İngilizcede “marginal” teriminin diğer anlamlarının yanında “çok düşük, az” anlamı da vardır. Türkçedeki “marjinal” sözcüğünün anlamı ise TDK’nın Güncel Türkçe Sözlüğünde “1. Aykırı, 2, Son birim” olarak gösterilmektedir (www.tdk.gov.tr). “Profits saw a marginal decline” tümcesini çevirirken “kârda marjinal bir düşüş gözlemlendi” şeklinde bir çeviri önyargı kaynaklı anlam kaymasına yol açabilecek ve anadili Türkçe olan okurlarda “büyük bir düşüş görüldüğü” algısı yaratılabilecektir. Oysa İngilizce orijinal tümcenin anlamı “kârda ufak bir düşüş yaşandığı” şeklindedir.

Çeviri sorununa verilebilecek bir diğer örnek Türkçedeki “ücretli ve ücretsiz izin” kavramlarıdır. “Ücretsiz izin” için İngilizcede birebir karşılığı olan “unpaid leave” kavramıyla karşılanırken, “ücretli izin” kavramı için “compensated absence” terimi kullanılmaktadır. Burada yine bakış açısındaki farklılık ortaya çıkmakta, ücretli izin için İngilizcede “telafi edilmiş olma” vurgusu yapılmaktadır. Çevirilerde bu hususlara dikkat edilmesi, önyargısız yaklaşılması önemlidir.

Sonuç olarak muhasebenin çevirisi diğer tüm alanlarda olduğu gibi çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu güçlüklerin aşılması muhasebenin evrensel bir dil düzeyine yaklaşmasında önemli bir unsur olarak görülmektedir.

5. SONUÇ

Muhasebe ile dil arasında çift yönlü bir ilişkiden bahsedilebilecektir. Muhasebe bir yandan kendine özgü kelime dağarcığı ve kurallar düzeni ile kendisi bir dil olarak kabul edilebilmekte; diğer yandan doğal dillerin yapısı da muhasebe üzerinde etkili olabilmekte, bu durum diller arası çevirilerde kendini gösterebilmektedir.

Doğal diller kendilerine özgü sözlüksel ve dilbilgisel yapıları ile birbirlerinden ayrılmaktadır. Muhasebe de kendine ait terminolojisi ve kurallar bütünlüğü olduğundan, yapay diller sınıfında kabul edilmektedir. Globalleşmenin artmasıyla birlikte, uluslararası geçerliliği olan ortak bir muhasebe dili oluşturulması yönünde çabalar da yoğunlaşmış, bu anlamda uluslararası muhasebe standartları yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak ülkeler arasındaki tarihsel, ekonomik ve kültürel farklılıklar evrensel bir muhasebe dili oluşturulmasını zorlaştırmaktadır.

Ülkeler arası farklılıklar finansal raporların ve diğer muhasebe verilerinin ve terimlerin diller arası çevirisini engelleyebilecek sorunlar doğurmaktadır. Genel anlamda teknik çeviri, kaynak ve hedef dil bilgisine ek olarak çeviri yapılan alana da hakim

olunmasını gerektirmektedir. Bu anlamda kaynak dildeki anlamın hedef dilde eşdeğerinin bulunabilmesi için, her iki dildeki muhasebe terimlerine, ekonomik yapıları, yasal düzenlemelere hakim olunması ihtiyacı doğurmaktadır. İtalyanların ünlü “Traduttore Traditore” (Çevirmen Haindir) ifadesi çevirinin hiçbir zaman orijinal metne tam olarak bağlı kalamayacağını, mutlaka ona ihanet etmesi gerektiğinin abartılı bir söylemi gibi görünse de, muhasebe alanında da birebir eşdeğer bir çevirinin ne kadar zor olduğu ortadadır.

Bu çalışmada muhasebe ve dil ilişkisine odaklanılarak, ilk bölümde muhasebe bir dil olarak ele alınmış, ikinci bölümde ise muhasebe alanındaki çeviri sorunları örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

1. AERTS, W. (1994). On the use of accounting logic as an explanatory category in narrative accounting disclosures. *Accounting Organizations and Society*, 19(4-5), s. 337-353.
2. AVERY, H. G. (1953). Accounting as a language. *The Accounting Review*, 28(1), s. 83-87.
3. BELKAOUI, A. (1980). The interprofessional linguistic communication of accounting concepts: An experiment in sociolinguistics. *Journal of Accounting Research*, 18(2), s. 362-374.
4. BELKAOUI, A. (1990). *Judgement in International Accounting*. New York: Quorum Boks.
5. DE SAUSSURE, F. (1916). *Genel Dilbilim Dersleri*. (Türkçeye Çev. Vardar, B., İstanbul: Multilingual).
6. EVANS, L. (2004). Language, translation and the problem of international accounting communication. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 17(2), s. 210-248.
7. GÖKTÜRK, A. (1994). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
8. HERBULOT, F. (2004). La théorie interprétative ou théorie du sens: point de vue d'une praticienne. *Meta: Journal des Traducteurs*, 49(2), s. 307-315.
9. JACOP, R. A., & Madu, C. N. (2004). Are we approaching a universal accounting language in five years? *Foresight*, 6(6), s. 356-363.
10. JAIN, T. N. (1973). Alternative methods of accounting and decision making: A psycho-linguistic analysis. *The Accounting Review*, 48(1), s. 95-104.
11. KAY, P., & Kempton, W. (1984). What is the Sapir-Whorf Hypothesis? *American Anthropologist*, 86(1), s. 65-79.
12. KILLIAN, S. (2010). "No accounting for these people": Shell in Ireland and accounting language. *Critical Perspectives on Accounting*, 21(8), s. 711-723.

13. KOLLER, W. (1979). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg: Quelle und Mayer.
14. LAVOIE, D. (1987). The accounting of interpretations and the interpretation of accounts: The communicative function of "the language of business". *Accounting, Organizations and Society*, 12(6), s. 579-604.
15. LEDERER, M. (1994). *La Traduction Aujourd'hui*. Paris: Hahette-Livre.
16. MOUNIN, G. (1976). *Les Problèmes Théoriques de la Traduction*. Paris: Gallimard.
17. SAEED, A., & Salah, O. (2012). Development of sukuk: Pragmatic and idealist approaches to sukuk structures. M. Ariff, M. Iqbal, & S. Mohamad içinde, *The Islamic Debt Market for Sukuk Securities: The Theory and Practice of Profit-Sharing Investment* (s. 42-66). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
18. USUL, H. (2007). *Davranışsal Muhasebe* (1. b.). Ankara: Asil Yayın.
19. UYGUR, N. (1997). *Dilin Gücü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
20. VINAY, J.-P., & Darbelnet, J. (1966). *Stylistique comparée de l'anglais et du français*. Paris: Didier.
21. [www.investopedia.com](http://www.investopedia.com/terms/a/armlength.asp). Ocak 29, 2018 tarihinde <https://www.investopedia.com/terms/a/armlength.asp> adresinden alındı
22. [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a709804ced027.51615665). Ocak 29, 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a709804ced027.51615665 adresinden alındı
23. [www.tureng.com](http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/arm's%20length). Ocak 29, 2018 tarihinde <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/arm's%20length> adresinden alındı